

Filijala Vladislavci između dvaju župa i dvaju biskupija u 19. stoljeću

Korade, Mijo; Njari, Denis

Source / Izvornik: **Diacovensia : teološki prilozi, 2013, 21, 495 - 506**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:945822>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Filijala Vladislavci između dvaju župa i dvaju biskupija u 19. stoljeću

MIJO KORADE,
DENIS NJARI*

UDK: 262.2(497.5
Vladislavci)“18“
262.2.930.25
Pregledni rad
Primljeno:
23. ožujka 2013.
Prihvaćeno:
9. rujna 2013.

Sažetak: U ovomu radu bit će ukratko prikazana problematika crkvene nadležnosti katoličkih župa Semeljci i Čepina nad filijalom novoosnovanoga naselja Vladislavci. Rad se prvenstveno temelji na izvornim dokumentima koji se čuvaju u Arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije u Đakovu te na dokumentima pronađenim u Arhivu župe Semeljci. U rješavanje navedenoga pitanja uključio se i sam biskup Josip Juraj Strossmayer i 1877. godine donio odluku po kojoj su se odnosi između navedenih župa ravnali sve do kraja 19. stoljeća. U radu će biti izneseni i razlozi zbog kojih su Vladislavci *de facto* bili jedina katolička filijala koja nije bila pozivana na obvezu plaćanja luknarske pristojbe.

Gljučne riječi: povijest Vladislavaca, filijala Vladislavci, mađarski doseljenici, crkvena jurisdikcija, pitanje lukna.

O Vladislavcima sredinom 19. stoljeća

Naselje Vladislavci¹ u istočnoj Slavoniji (15 kilometara jugozapadno od Osijeka, odnosno 20 kilometara sjeveroistočno od Đakova) osnovano je 1836. godine pod nazivom Lacháza, s isključivo mađarskim stanovništvom. Naseljavanje je potaknula vlastelinska obitelj Adamovića Čepinskih, s ciljem dobivanja radnika vještih poslu s kudjeljom. Naime, područje Vladislavaca prethodno je bilo močvarno, a vlastelin je nakon isušivanja na tom mjestu odlučio podići tvornicu za opremu kudjelje. U tu tvornicu pozvao je navedene mađarske obitelji kojima je, uz posao, bila osigurana i kuća s 2 do 3 jutra okućnice s oranicom.

* Dr. sc. Mijo Korade,
Hrvatski studiji, Odjel za
edukacijske znanosti i
nastavničku naobrazbu
Sveučilišta u Zagrebu,
Borongajska 83d, 10000
Zagreb, Hrvatska,
mkorade@hrstud.hr

Denis Njari, mag. hist.,
Nikole Šubića Zrinskog
21, 31215 Ernestinovo,
Hrvatska, denis.njari@
gmail.com

¹ Naziv naselja *Vladislavci* najvjerojatnije potječe od imena Ladislava Adamovića, potomka Ivana Kapistrana II. Adamovića. Prvotni naziv Vladislavaca bio je *Laczháza*, od skraćenice mađarskog hipokoristika *Lacika* (mađ. ime *László*, hrv. *Ladislav*) i mađ. riječi za dom, zavičaj (mađ. *haza*).

Na jednoj od prvih »etnografskih« karata Austrijske Monarhije² kao jedno od svega nekoliko posebno istaknutih naselja u Slavoniji zabilježeni su i Vladislavci (na karti su, naime, posebno istaknuta samo naselja koja su po etničkom sastavu odudarala od okolnih prostora naseljenim većinskim stanovništvom). Zanimljivo je da su Vladislavci po prvi put uopće kartografski prikazani baš na »etnografskoj«, odnosno svojevrsnoj etničkoj karti, a ne na primjerice zemljopisnoj, političkoj ili fizičkoj karti, što bi bilo logično za očekivati, budući da su takve karte bile znatno učestalije pripremljene od »etnografskih«. Ipak, sama ta činjenica i nije toliko iznenađujuća, budući da se Vladislavci tijekom prve polovice 19. stoljeća ni po čemu nisu značajno razlikovali od okolnih naselja, osim po mađarskom identitetu stanovništva. Veličina i važnost naselja nije bila tolika da bi zavrjeđivala biti ubilježena na tadašnjim fizičkim ili zemljopisnim kartama, naselje je bilo udaljeno od svih prometnih pravaca i nije sadržavalo nikakve značajnije objekte zbog kojih bi bilo zanimljivo za kakvu drugačiju kartu, osim one »etnografske«.

Glavne poljoprivredne kulture, koje su se u Vladislavcima uzgajale sredinom 19. stoljeća, bile su razne vrste žitarica i mahunarki, kukuruz, uljana repica, krumpir, repa, plemenite vrste voća, posebice šljiva (koja se koristila za izradu pekmeza i alkoholnoga pića šljivovice), orah i vinova loza.³

Pored tradicionalnoga bavljenja poljoprivredom i rada u tvornici konoplje, brojni su se Vladislavčani, kao dopunskom djelatnošću, zbog dodatnoga izvora prihoda⁴, bavili i ribolovom. To im je omogućavao bogat riblji fond u obližnjoj močvari Palača, pa su nerijetko ulovljenu ribu nosili prodavati na osječku tržnicu. Kasnije, kada je močvara isušena, malo se tko bavio ribarstvom. Na površinama istočno od Vladislavaca, prema močvari, gdje još nisu bile oranice, nalazile su se livade i pašnjaci na kojima je na ispaši boravila stoka.⁵ Učinak močvare na okolno područje imao je više negativno nego pozitivno djelovanje, budući da je ustajala voda bila leglo komaraca i ostalih insekata te tako vrlo poticajna okolina za širenje zaraznih bolesti i među stokom, i među ljudima.

Naselje Vladislavci jedno je od rijetkih naselja osnovanih u prvoj polovici 19. stoljeća (1836. godine) i naseljeno Mađarima katoličke vjeroispovijesti i to je uz či-

² Ethnographische Karte der Oesterreichischen Monarchie entworfen von Karl Freiherrn von Czoernig, herausgegeben von der K. K. Direction der Administrativen Statistik, Wien, 1855.

³ J. N. SPANNBAUER, *Odvodnja sa slavonske dravsko-dunavske nizine*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek, 2006., str. 31.

⁴ Zbog česte nerodice, zapostavljanja gnojenja zemlje zbog malog stočnog fonda i primitivne zemljoradnje (jednog plitkog preoravanja i korištenja primitivnog oruđa) urod je često bio slab, a stanovništvu je omogućavao tek preživljavanje.

⁵ Z. ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Ivan Nepomuk Spannbauer i njegovo značenje za odvodnju osječkoga kraja, (Poseban osvrt na isušivanje močvare Palača), u: *VDG Jahrbuch*, sv. 15., Osijek, 2008., str. 120.

njenicu da su osnovani nedaleko od naselja Dopsin, koje je pretežno bilo naseljeno Srbima pravoslavne vjeroispovijesti, predstavljalo poteškoće u međusobnim odnosima, budući da su Dopsinčani smatrali da njima temeljem njihova dužeg kontinuiteta naseljenosti na navedenom području pripada i pravo na obrađivanje spornih oranica. Na koncu je spor riješen u korist Vladislavčana, jer su oni pozvani osnovati naselje od vlastelina Adamovića koji je zapravo bio vlasnikom cjelokupnoga zemljišta. Osim promađarske političke opredijeljenosti vlastelina Adamovića stanovnici, koji su odabrani da osnuju novo naselje, birani su prvenstveno prema kriteriju umijeća rada s kudjeljom. Četrdesetak godina poslije njihova naseljavanja, analitičar pozvan od strane vlastelinstva ustvrdio je da su ti stanovnici marljivi, a da ekonomski ne napreduju uslijed susjedne močvare koja im uništava prinose.⁶

Vladislavci su sredinom 19. stoljeća bili naselje koje je imalo jednu ulicu koja se pravocrtno protezala u smjeru sjeverozapad-jugoistok, a uz koju su bile pravilno geometrijski razmještene 53 parcele s pripadajućim kućama. U tim su kućama živjeli uglavnom Mađari zemljoradnici koji su se nalazili u specifičnoj situaciji, u okruženju hrvatskih i srpskoga naselja i pod utjecajem hrvatskoga (u odnosima sa županijskom vlašću i stanovništvom u obližnjim naseljima) i latinskoga jezika (u vjerskom životu), što je dovelo do toga da su njihova osobna imena u različitim okolnostima bila navođena na tri jezika. Svi izvori ipak svjedoče o snažnom mađarskom identitetu koji je čuvan međusobnom ženidbom i udajom s Mađarima iz bližih i daljih naselja. Natalitet i mortalitet bili su visoki, dakle, nisu se razlikovali u većoj mjeri od općenitih kretanja toga razdoblja (nema naznaka demografske tranzicije).

Iako Vladislavci sredinom devetnaestoga stoljeća još uvijek nisu imali župnu crkvu nego se misno slavje održavalo u jednoj obiteljskoj kući, ipak su već 1851. godine nabavili zvono za budući zvonik koje je posvetio biskup Josip Juraj Strossmayer.⁷

Prema prvom modernom popisu stanovništva 1857. godine u Vladislavcima (Laczháza) popisane su 62 kuće, a u njima su zabilježena 333 stanovnika, od kojih je 326 bilo Mađara (97,9%), a 5 Nijemaca (1,5%). Prema tom popisu prosječno je živjelo 5 stanovnika u jednoj kući. Stanovnici su bili rimokatolici i pripadali su rimokatoličkom župnom uredu u Semeljcima, najbliži poštanski ured bio je u Osijeku, a bilježnik u Čepinu, dok su »sudčiju« imali »za se«⁸, odnosno imali su samostalnu seosku općinu.⁹

⁶ J. N. SPANNBAUER, *Odvodnja sa slavonske dravsko-dunavske nizine*, str. 62.

⁷ M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosanskođakovacki i sriemski, god. 1850.-1900.*, Tisak dioničke tiskare, Zagreb, 1904., str. 156.

⁸ V. SABLJAR, *Miestopisni riečnik kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb, 1866., str. 466.

⁹ Za detaljniji opis naseljavanja Vladislavaca i njegova razvoja pogledati: D. NJARI, *Vladislavci*, Općina Vladislavci, Osijek, 2012.

Pitanje pripadnosti filijale

Naseljeni mađarski stanovnici bili su isključivo katoličke vjeroispovijesti, pa se po njihovu doseljenu postavilo pitanje pripadnosti novoosnovanoga naselja određenoj župi. U to vrijeme u Čepinu još nije postojala katolička župa, nego je duhovnu službu nad čepinskim katolicima obavljao župnik iz Brođanaca. Kako je Vladislavcima župa u Semeljcima bila mnogo bliža nego ona u Brođancima, novoosnovani Vladislavci pripojeni su kao filijala župi Semeljci. Kada je pak 1845. godine u Čepinu namješten stalni kapelan Ilija Miškić, Vladislavčanima je postalo mnogo bliže ići u Čepin radi duhovne službe negoli u Semeljce. Da je po osnutku Vladislavaca postojala župa u Čepinu zasigurno bi Vladislavci pripali u njezinu nadležnost, posebice zato jer su pripadali i čepinskom vlastelinstvu. Ovako je nastao problem u nadležnosti ne samo između dviju župa – novoosnovane čepinske i već postojeće semeljačke, nego i između dviju biskupija – Đakovačke i Pečuške.

Naime, Čepin je pripadao Pečuškoj biskupiji (budući da su i Brođanci pripadali Pečuškoj biskupiji), a župa Semeljci pripadala je Đakovačkoj biskupiji¹⁰. Situacija se dodatno zakomplicirala kada je osnovana i zagrebačka nadbiskupija 1852. godine te je pod nju potpala i Đakovačka biskupija, dok je Pečuška i dalje ostala pod nadležnošću Kaločke nadbiskupije. Zagrebačka nadbiskupija, jasno, smatrala se hrvatskom katoličkom hijerarhijom, a kaločka prvenstveno ugarskom, odnosno mađarskom.

Počevši od 1846. godine uspostavljen je dogovor između čepinskoga župnika Ilije Miškića i semeljačkoga župnika Josipa Šticingera¹¹ po kojemu otada čepinski svećenik obavlja duhovnu službu u Vladislavcima, a podatke iz matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih godišnje dostavlja župniku u Semeljce. Vladislavci su se otada samo teritorijalno, odnosno *de iure*, nalazili na području župe Semeljci, đakovačke biskupije i zagrebačke nadbiskupije, no *de facto* pripadali su čepinskoj župi, budući da su većinu svojih vjerskih poslova obavljali u dogovoru s čepinskim župnikom, koji im je i služio misu, obavljao krštenja, vjenčanja i sprovode te vodio matične knjige.

Takvo je stanje ostalo više od trideset godina, sve do 1877. godine kada za semeljačkoga župnika dolazi Franjo Mihelčić. U dopisu upravljenom Duhovnom stolu u Đakovu žali se na čepinskoga župnika Iliju Miškića, odnosno na činjenicu da on vrši krštenja, vjenčanja i sprovode te vodi matične knjige u Vladislavcima i za to prima određenu naknadu.¹² Ilija Miškić na to odgovara Duhovnom stolu da je prvenstveni razlog zašto je vršio duhovnu administraciju nad Vladislavcima bio taj što ga je bivši župnik Šticinger to bio zamolio, jer nije znao mađarski jezik, a osim

¹⁰ Danas je to Đakovačko-osječka nadbiskupija, a raniji naziv bio je Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija.

¹¹ Arhiv župe Semeljci (dalje: AŽS), Spomenica, 1846.

¹² AŽS, 55.-877., 17. svibnja 1877. /staviti broj dokumenta kod svih dokumenata/

toga i zbog dalekog i lošeg puta između Semeljaca i Vladislavaca, koji je bio osobito teško prohodan u zimsko vrijeme. Miškić navodi da on taj posao nije ni želio ni zahtijevao i da ga je radio praktički besplatno.¹³

I sami vjernici, odnosno mještani Vladislavaca, obratili su se Duhovnom stolu u Đakovu, pa čak i općinskom poglavarstvu u Čepinu s molbom da žele i dalje svoje vjerske dužnosti obavljati u Čepinu, koji im je bio mnogo bliži nego Semeljci, čijoj župi pripadaju. Usto navode da im put nije bio neprohodan samo zimi, nego i u proljeće i jesen, kada je bio gotovo neprekidno poplavljen.¹⁴ Svoju su filijalu željeli i posve odcijepiti od semeljačke župe, ali zbog toga što se radilo o dvjema različitim biskupijama (pa i nadbiskupijama), ta molba ipak nije razmatrana. Da je cijeli taj slučaj izazvao određenu pozornost ukazuje i činjenica da se u rješavanje toga pitanja uključio i biskup Josip Juraj Strossmayer. Mještanima Vladislavaca Strossmayer je odgovorio sljedeće:

»Dočim je pako duhovnomu ovom stolu puno do toga stalo, ta se svi pravovjernici u pogledu duševnih potreba i vierskih stvari što bolje obskrbe i provide dočim se je duhovni ovaj stol uvjerio da je Vladislavčanom veoma tegobno radi silnih povodnja zimi i proljećem dojeti do Semeljaca: to je duhovni ovaj stol preko djakona djakovačkoga obratio se na vlč. o. Iliju Miškića, upravljalca župe Čepinske, s molbom, nebi li i u buduće preuzeo duhovnu obskrbu vierskih potreba Vladislavčana. Vlč. o. Ilija Miškić očitovao se je spremnim da će opet čim ozdravio bude, drage volje preuzeti administraciju Vladislavaca, za koj trud dosudio mu je duhovni ovaj stol primjerenu nagradu, koju će mu župnik semeljački svake godine davati. Razumije se pako samo po sebi, da su i žitelji Vladislavački dužni svomu župniku semeljačkomu poput drugih župljana luknarske pristojbe podavati.«¹⁵

Semeljačkom župniku Mihelčiću Strossmayer je pak odgovorio: »Upućujete se podjedno, da se za spas duša u Ladislavcih nalazećih se, savjestno pobrinete, i da jim u svih na duhovnu pastvu spadajućih poslovih najspremnije na ruku idete. Izvolite u podjedno pobrinuti, kako će se duhovnim potreboćam njihovim providiti i onda, kada im radi velike povodnje nebude bilo moguće u Semeljce dojeti, i kako će Vam se svaka obavljena funkcija odmah prijaviti, da ju u matice župske uvedete.«¹⁶

Novost koja je nastupila u nadležnostima obavljanja duhovnih poslova bila je ta da su od 1877. godine Vladislavčani zaruke i vjenčanja obavljali u crkvi u Semeljcima, a s obrazloženjem »jer ženidbu obavlja i sklapa mladež u snažnoj dobi, kojoj nesmeta daljina i hrdjav put do Semeljaca, pak i onako Vladislavčana neima nikada

¹³ Arhiv Đakovačko-osječke nadbiskupije, Spisi Duhovnoga stola, (dalje: AĐN, SDS), 45/1877, 31. listopada 1877.

¹⁴ AĐN, SNS, 217/1877., 14. studenog 1877.

¹⁵ AĐN, SNS, 1329., 1. prosinca 1877.

¹⁶ AŽS, 801., 1. kolovoza 1877.

u Semeljce, nek dakle barem, kad se zaručuju i vjenčaju, vide svoga redovitoga župnika i župnu crkvu«¹⁷.

Pitanje lukna

Najveći problem koji se zatim pojavio u odnosima Vladislavčana i semeljačkoga župnika Josipa Kauricha bio je taj što Vladislavčani nisu željeli plaćati lukno, iz razloga što »nisu nikad ni jednom župniku plaćali«. ¹⁸ Budući da je semeljački župnik podsjećao mladence na obvezu plaćanju lukna pri svakom vjenčanju koje je obavljao, jednom prilikom dobio je odgovor: »Ako Vladislavčani budu morali lukno plaćati, onda će radje platiti paroku u Harastinu, koj im je veoma blizu, u crkvi magjarski službu obavlja, a vjeroizpovjedi je helvetičke.« ¹⁹ Kaurich nakon toga nije više traživao lukno od Vladislavaca, pribojavajući se da cjelokupno stanovništvo mjesta ne prijeđe u kalvine, te na taj način Vladislavci predstavljaju zanimljiv fenomen gdje cjelokupna filijala nije bila pozivana na obvezu plaćanja lukna.

Ipak, doznajući za tu pojavu, biskupski namjesnik Juraj Tordinac, želeći prisiliti Vladislavčane na plaćanje lukna, ukinuo je 12. veljače 1891. godine dozvolu čepinskoga župnika za obavljanje duhovne službe u Vladislavcima, »a to s razloga: što Vladislavčani svojom nemarnosti u uplaćivanju župskoga bira nezaslužuju, da se snjima toliko obzira ima i da se tako od podvoza u udaljene Semeljce štede; i što nije uputno, da se svećeniku strane biskupije, koje danas kuša, valjda na temelju take prakse, koju je u Vladislavcima vršilo, u područje naše biskupije sizati i razne pustare ležeće u obsegu župe unutarne osječke sebi prisvajati. Vama je za to dodieljen kapelan, da u riedkih zgodah i u Vladislavce ode te ondje proviziju ili ukop obavi, dočim na krštenje i vjenčanje imaju Vladislavčani Vama na noge doći. Ako im to nije pravo ili ako im je odveć težko, a oni neka se sa Jovanovčanima, Antunovčanima i Ernestinovčanima slože i posebnu novu župu utemelje. Župnika čepinskoga izvolite sami o tom obavjestiti, da ćete odsad Vi pastvu nad Vladislavčanima vršiti i da svaka daljnja njegova u tom obziru jurisdikcija prestaje«²⁰.

Međutim, ta zabrana očito nije provedena u djelo, budući se da pri dolasku novoga čepinskoga župnika, Franje Batóa, 1895. godine, istome obraća semeljački župnik Kaurich s dopisom u kojem mu predlaže da on kao čepinski župnik i nadalje nastavi administraciju nad Vladislavcima, prema Strossmayerovoj odluci iz 1877. godine.²¹

¹⁷ AŽS, 120.-1890.

¹⁸ AŽS, 120.-1890.

¹⁹ Naime, nedaleka sela od Vladislavaca, Hrastin, Laslovo i Korod, naseljena pretežno mađarskim stanovništvom, bila su kalvinska po vjeroispovijesti (još od 1544. godine), a župnici su bili Mađari.

²⁰ AŽS, 957.-1890.

²¹ AŽS, 48.-1895.

Prilikom popravka župskoga doma i popratnih zgrada u Semeljcima 1896. godine, Kraljevska kotarska oblast u Đakovu od Vladislavaca je zahtijevala financijsku pomoć, što su mještani Vladislavaca bili odbili.²² Kraljevska kotarska oblast u Đakovu od župe Semeljci zatim je tražila obrazloženje imaju li oni osnove za odbijanje te pomoći, na što je tadašnji župnik Matija Pavić vrlo opširno odgovorio da su Vladislavci legitimna filijala župe Semeljci i da stoga imaju i obveze i dužnosti prema svojoj župi.²³

Dokumenti o administraciji nad Vladislavcima

U ovom dijelu donosi se izbor triju izvornih dokumenata iz kojih se može iščitati mnoštvo podataka o vjerskom, ali i drugim vidovima života Vladislavaca u drugoj polovici 19. stoljeća. U prijepisu se u potpunosti poštuje izvornik, uključujući i često neujednačen pravopis. Dokumenti se čuvaju u Arhivu župe Semeljci, gdje su odloženi prema navedenim registarskim brojevima.

Br. 109.-1878.

Slav. obćin. poglavarstvu u Čepin

Kao što je preč. duh. Stol biskupije Djakovačke 1. prosinca 1877. br. 1329 tomu sl. obćin. poglavarstvu priobćio, dužni su katolici iz Ladislavaca meni kao svojemu Župniku župsku pristojbu davati.

Pošto su sami Ladislavci obećali prisutni kod mene dati tu pristojbu, a budući do sada dali nisu, to sl. obćin. poglavarstvo najuljudnije molim: da bi mi župsku pristojbu od Ladislavaca, koju su obvezali dati mi od svakoga para oženjena, pošto zemalja neimaju, jednu forintu i meni priposlati blagoizvolili.

Semeljci 2. prosinac 878.

8-1882

Velečastni Gospodine Župniče!

Velečastnosti Vaše cćenjeni dopis primio sam prije nekoliko dana i čast mi je zahtevane matice putem pošte poslati. Imao sam ja brigu za ovo još prošlu staru godinu i kad sam posljednje dēte krstio, poručio sam knezu da radi istih maticah koga

²² AĐN, SDS, 12073.-1896.

²³ AĐN, SDS, 153/1896. Pogledati navedeni dokument u prilogu ovoga rada.

pošalje da na vrēme prispeju u Semeljce, nut do danas nikoga nije poslao; čekao sam danas kola, da blagosivam kuće, i ova su izostala, za sto sam kasnio do sada. – Tako je to sa svaćim u Ladislavci, tako prošle godine kod blagoslova kuće, nisam dobio natrag kola i morao sam ondē prenoćiti baš u oči nedelje. I mnogo ovakovih slučajevah mogao bi naspomenuti nereda velikoga, i ovo, ali ne drugo jest mene ganulo da sam jih morao na takvi način plašiti, da ako nedrže se reda, ja jim službu odkazati moram, neću bo ja, koji nisam duhovni njihov Pastir, da za nje pred Bogom odgovaram, a pred poglavarstvom svētovnim možda kake neprilike imam, znali bo su oni i usudili se prve moje godine sine me re me dvoje mrtvace kroz učitelja zakopati bez da su javili kod mojeg ureda, dok ja u tom obziru učitelja nisam strogo opomenuo, i za još prvi slučaj tužiti obećao. – Ali bilo bi tu vazda, što ću sve onda, kad budem čest imao Vašu Velečastnost u svom domu pozdraviti osobno izpriповēditi, s kojom prilikomse želim s Velečastnosti Vašom na daljnje sporazumēti u poslu administratije, do onoga doba ostati ćemo pred starom običaju, samo molim Vladislavčanom kazati, da budu poslušniji, i manje po svojoj glavi se rade na primjer: ja danas čekam zbog blagosivanja kola, niti kola – niti poruke – prošle godine dovezu me, nitko neće da natrag vozi et similia.

Do skorog vidjenja ostajem Velečastnosti Vaše na službu vėk pripravan brat po Isusu.

Čepin, 10/I 1882

Vjekoslav Takač

Br. 153/1896

Slavnoj kr. kotarskoj oblasti

u Djakovu.

(u bitnosti se podudara sa originalom poslanim u Djakovo 9/9 96)

Pozvan od slav. kot. oblasti cienjenim dopisom, od 28/8 t.g., br. 12.073 da podpisani žup. ured priobći, e da li su razlozi župljana semeljačkih u Vladislavcima, koji se ustručavaju doprinieti za popravak žup. doma i sgrada, osnovani, čast je ovomu žup. uredu, izjaviti, da, su ti razlozi bez ikakve osnove. Neosnovanost onih razloga dokazuje se sliedećim:

Prvo: Vladislavci, selo od kakvih 455 katoličkih žitelja, jesu de jure et facto naseoba, koja spada u područje biskupije djakovačke, a od pamtiviaeka je područno selo ili filialis župe Semeljačke. Vidi se to, da drugih dokaza, i ne navedem, očito iz služ-

benih dijecezanskih šematizama (zadnji od 1895), u kojima se, Vladislavci redovito navodjaju, i ubrajaju, medju filijale semeljačke.

Drugo: Iz toga odnošaja, filijala prema, matici crkvi semeljačkoj sliede po sebi sva prava i dužnosti župnika prema župljanima i obratno sva prava i dužnosti župljana prema crkvi župnoj i župniku; ona naime prava i dužnosti koje obće pravo crkve, i odnosno partikularno pravo dijecezansko nabraja. Biskupu Djakovačkom pripada *jurisdictio particularis* kako na svu dijecezu, tako napose na župe i područne crkve njihove, dakle i na Semeljce sa Vladislavcima, župniku pako, kako svakomu, tako i semeljačko, povjerava Biskup Djakovački stalno duhovnu pastvu u ovoj župi; dosljedno i u Vladislavcima. – Pod vlast semeljačkog župnika idu svi, koji u ovoj župi imaju pravo ili nepravo prebivalište, pače i oni, koji samo u župi borave, ne imajući inače nigdje prebivališta. – Župnik semeljački vrši svu svećeničku službu u svojoj župi; a te službe bez dozvole župnika semeljačkoga ne smije i ne može nijedan svećenik obavljati ako mu župnik, odnosno preč. Ordinarijat Djakovački ne dozvoli.

Predpostavu ovog načela Kanoničkog prava, koja su inače i svakomu pravniku-svjetovnjaku, dovoljno poznata, te aplikujući ih na konkretni slučaj ili bolje na odnošaj Vladislavaca prema župniku semeljačkomu, jasno je na prvi pogled, da su Vladislavci mjesto, koje stoji u odnošaju filijala prema crkvi Matici, t.j. da – Vladislavčani, kao župljani semeljački, imaju ista prava i dužnosti kao i drugi župljani semeljački.

Svoja prava i dužnosti prema Vladislavcima znali su dobro kako svi dosadašnji župnici semeljački, tako i podpisani, pa su ih i vršili. Što ih nisu obavljali uvijek, fizički i osobno, to je stvar koju će podpisani odmah razjasniti.

Vladislavci su selo udaljeno od Semeljaca, od crkve matice, kakvih 15 kilometara a po žiteljima svojim skoro izključivo mađarsko. Put u nj vodi kroz Koritnu i Dopšin, prema Čepinu, poznatom močvarnom i zimi neprohodnom nizinom, podravskom. Komunikacija je u to doba, što je i slavnoj kr. kot. oblasti dobro poznato, onako teška, kako to u ovih samo krajevih znade biti. – Osim toga obćenja i drugo je, isto tako teške naravi, što Vladislavčani malne svi Mađžari i doseljenici iz Ugarske, vrlo slabo i nikako neznadu jezika hrvatskoga, koji bi u ostalom već i trebalo da znadu, kao god što oni Mađžari u Ugarskoj nastoje svimi mogućimi načini, da narodi Ugarske nauče jezik zemlje u kojoj prebivaju. Župnici semeljački pako, kao što u obće svećenici hrvatski, ne poznaju, niti osjećaju potrebe, bilo kulturne, bilo koje druge, da jezik mađžarski nauče. Obćenje je dakle župnika semeljačkoga sa Vladislavčanima, bilo sa dva spomenuta razloga vrlo otežćano. Da medju tim duhovne potrebe istih žitelja, budu redovito podmirivane, i da u obće pastva duševna, župe u ničem ne trpi, župnici su semeljački umolili duhovnu oblast u Djakovu, da se upravitelju župe u Čepinu, koja je Vladislavcima znatno bliža (kakvih 6 kilometara),

barem za neko doba povjeri obavljanje crkvene službe u susjednim Vladislavcima. Preč. duhovna oblast pristala je na to negdje god. 1877. (u prosincu).

Jesu li tom dozvolom prestali Vladislavčani biti selom, biskupije Djakovačke? – Ni-pošto. Jesu li prestali biti filijalom župe semeljačke? – Nikako. Pače protivno: Baš ta dozvola, privremeno dakako dana, ponovno je i učito dokazala onu, prvu istinu, da Vladislavci ostaju i dalje filijalom semeljačkom, pa da bez spomenute dozvole niti bi semeljački župnik mogao povjeriti pastoraciju upravitelju župe čepinske, niti bi ovaj smio u duhovnom poslu i samo koraknuti u Vladislavce.-

Je li tim dakle odnošaj župljana Vladislavačkih prema Semeljcima prestao ili pravno promjenjen? – Ni najmanje. I duh. oblast u Djakovu i župnik semeljački su tim činom pokazali svoju skrb i obzir za Vladislavčane, da im prvo: olahkote put do bližega duhovnika, osobito zimi, kada u Semeljce treba na kolima ići po 2 ½ do 3 sata, dočim u Čepin mogu i za 1 sat stići, ljeti pako i prije. Hćelo se to učiniti navlastito radi onoga siromašnoga svieta, koji često ni svojih kola nema, a potreba, provisija bolesnika, kršćenje djece ili ukop, bržu pomoć ili dolazak, zahtjevaju. – Da ne bude radnik, bez dovoljne nagrade, dozvolila je Duhovna oblast župniku semeljačkomu da jedan dio dohodaka, t.j. veći dio odstupi kao honorar duhovniku čepinskomu. Sveta misa se u Vladislavcima pravo rekav i ne služi, jer nemaj ni crkve, ni kapele, nego, koliko je podpisanom po glasu poznato, bogomolju, u koju može stati par duša. Ako se podpisan ne vara, drži se ondje služba božja, samo koji put, pače može biti samo jedanput na godinu, na dan sv. Ivana Krstitelja.-

Matice s paricama vodi duhovnik čepinski, jerbo krsti i sahranjuje, kako mu je dozvoljeno, ali ih na koncu godine šalje u Semeljce, gdje se izvorne matice od god. 1846. za Vladislavce vode i čuvaju. Semeljački župnik izdaje, prema potrebi, i izvadke matične, kako oblastima, tako i na zahtjev privatnih. Semeljački župnik, kao parochus proprius, pridržao si je izrično i vjenčanja, da odnošaj župljana prema župi i župniku ostane neprekidan i vidljiv.-

Po svem je dakle jasno, da je župnik semeljački ostao i dalje župnikom i Vladislavaca, i da samo po dozvoli njegovoj, u ime njegovo, odnosno po dozvoli preč. duhovne oblasti u Djakovu, duhovnik čepinski smije i može provizorno vršiti duhovnu službu.

Pa je su li Vladislavčani tu susretljivost župnika svojega priznavali? Ne. Oni su, i iza 1877. znali biti nemarni u svojim dužnostima glede žup. bira tako, da se je g. 1890. preč. duh. oblast zaprietila da će dosadašnji obzir morati prestati, pa će Vladislavčani morati neposredno u Semeljce. Nji se je i onako najviše radi podvoza štedilo i dozvolilo odilaziti u Čepin. To isto može ponoviti i ponavlja podpisan. Ako oni tako zaboravljaju na čiju župu pripadaju, onda će semeljački župnik, sporazumno

sa dozvolom duh. oblasti, za 24 sata oduzeti jurisdikciju i obavljanje službe gosp. duhovniku čepinskomu, i Vladislavčani će morati smjesta k svojem župniku, na kojega po pravu i istini spadaju; dočim g. duhovnik čepinski njega samo i naprosto zamjenjuje, dok mu to preč. Ordinarijat i župnik u Semeljcih dozvoljavaju. – Župnik nemože, nesmije i neće pristati, da se i ma koji dio župljana proglasi odpalim od župe i biskupije, kojima od davnina pripada, nego će baš protivno po dužnosti svojoj svakomu se, i najmanjemu takvom pokušaju najodlučnije oprieti.-

Podpisani misli, da je tim dužnost Vladislavčana kao i ostalih župljana glede popravaka žup. doma i nuzzgrada jasno dokazana, i moli slav. kr. kot. oblast da u tom smislu dalje izvoli uredovati. Radi se o pravu župnika, koji se toga odreći ne može. – Zapisnik se slav. kr. oblasti povraća.

Župni Ured u Semeljcih dne 9. rujna 1896.

Mat. Pavić
župnik

Zaključak

Povijest Vladislavaca započinje 1836. godine, tj. prokopavanjem kolođvarsko-bobotskoga kanala koji je omogućio isušivanje močvare Palača. Na tako dobivenu zemlju veleposjednik Adamović poziva Mađare (katoličke vjeroispovijesti), spremne raditi u novoosnovanoj tvornici kudjelje. Prilikom osnivanja naselja najbliža katolička župa bila je ona u Semeljcima, ali budući da je već 1845. godine osnovana i župa u Čepinu, mještani su izrazili da žele pripadati čepinskoj župi, što je riješeno tako da je formalno filijala Vladislavci pripadala župi Semeljci, a praktično župi Čepin. Zahvaljujući djelomično očuvanoj prepisci između župnika i biskupije poznate su prilike u najranijoj fazi osnutka Vladislavaca.

Vladislavci predstavljaju u crkvenom pogledu zanimljiv fenomen u istočnoj Slavoniji tijekom 19. stoljeća, budući da su bili mađarsko katoličko naselje, okruženo hrvatskim katoličkim i srpskim pravoslavnim naseljima, a kojemu su u blizini od mađarskih naselja najbliža bila kalvinska sela Hrastin, Laslovo i Korod. Imajući to u vidu, vjerojatno je strah od mogućega prelaska i katoličkih Mađara na kalvinsku vjeru, uvjetovao ponešto susretljiviju »politiku« biskupa Josipa Jurja Strossmayera koji im je dopustio da *de iure* pripadaju njegovoj Đakovačkoj biskupiji (tj. župi Semeljci), a da, zbog objektivnih zemljopisnih, prometnih, jezičnih i inih razloga, *de facto* pripadaju Pečuškoj biskupiji (tj. župi Čepin). Strah od prelaska na kalvinizam vjerojatno je bio presudan i u previdu na činjenicu da Vladislavčani nisu plaćali luknarsku pristojbu ni semeljačkom ni čepinskom župniku i tako si priuštiti svojevrstan povlašten položaj u odnosu na ostale katolike u objema, župama odnosno biskupijama.

THE SUBSIDIARY OF VLADISLAVCI BETWEEN TWO PARISHES AND TWO DIOCESES IN THE 19th CENTURY

Mijo Korade, Denis Njari*

Summary

The paper will briefly present the issues of ecclesiastical jurisdiction of Catholic parishes Semeljci and Čepin over the newly founded settlement of Vladislavci. The paper is primarily grounded on the original documents that are kept in the Archives of the Archdiocese of Đakovo-Osijek in Đakovo and the documents found in the Archives of the parish of Semeljci. Bishop Josip Juraj Strossmayer himself got involved in solving the issue, and in 1877, he reached the decision which governed the relations between these two parishes until the end of the 19th century. The paper will also present the reasons which made Vladislavci de facto the only Catholic subsidiary that was not obliged to pay church taxes.

Keywords: *the history of Vladislavci, the subsidiary of Vladislavci, Hungarian immigrants, ecclesiastical jurisdiction, the question of church taxes.*

* Dr. sc. Mijo Korade, Center for Croatian Studies, Department of Educational Sciences and Teacher Education, Borongajska 83d, 10000 Zagreb, Croatia, mkorade@hrstud.hr

Denis Njari, mag. hist., Nikole Šubića Zrinskog 21, 31215 Ernestinovo, Croatia, denis.njari@gmail.com